

gespecialiseerde opleidingen plaats: voortgezette opleiding als radiotelegrafist, opleiding in het coderen en decoderen, opleiding als microfotograaf, opleiding als organisator van een spionagegroep of als verbindingsagent. Men kreeg ook les in de organisatie en uitrusting van *Wehrmacht* en 'SD' en in *security*. Van alle aspiranten viel tijdens de voortgezette opleiding nog eens 20 % af: slechts de helft van het oorspronkelijk aantal aspiranten werd dus voor uitzending geschikt geacht – geschikt geacht door de leiding van BI. Bij haar lag de beslissing. De specifieke opdrachten die zij kregen, werden natuurlijk zorgvuldig met de agenten doorgenomen, alweer: door BI, niet door *MI-6*.

Met de opleiding van *SOE*-agenten hadden Nederlandse instanties niet te maken. *SOE-Dutch* kreeg zijn kandidaten eerst geleverd door het departement van defensie, vervolgens door de Bruyne's officier Lieftinck, tenslotte door het Bureau Bijzondere Opdrachten (het BBO); dat laatste bureau onderhield met *SOE-Dutch* wèl een mate van contact waaraan het tot aan de oprichting van het BBO geheel ontbroken had. 'Wij hebben', zei later de *SOE*-agent H. M. G. Lauwers, opgeleid in '41, 'nooit een enkele Nederlandse officier of een andere Nederlander zelfs ook maar gezien.'¹

Alle kandidaten van *SOE* (dit betrof dus kandidaten van diverse nationaliteiten) werden eerst een week lang op hun algemene geschiktheid getest ('er was', aldus kapitein K. de Graaf van het BBO, 'een groot percentage dat afviel'²) en kregen, voorzover toegelaten, vervolgens een eerste opleiding als marconist en een eerste opleiding in sabotage, in het voeren van de guerrilla, en in *security*. Bij de voortgezette opleiding werd men gesplitst: wie wapens of sabotagemiddelen moest gaan hanteren en daar ook in bezet gebied anderen les in moest geven, diende daar grondig in onderwezen te worden, wie als marconist gedropt zou worden, moest sneller leren seinen, enz. Ook kreeg men natuurlijk les in het coderen en decoderen alsmede in de organisatie en uitrusting van *Wehrmacht* en 'SD'; aan sommigen werd ook geleerd wat voor soort geruchten zij in omloop moesten brengen; die geruchten zouden, zo werd gemeend, Duitse militairen demoraliseren. Vooral in die *SOE*-opleiding ontbrak niet het element dat, zo vertelde later de eind '43 uitgezonden agent J. Grün, tot 'het meer romantische spionagelven' behoorde:

'Sloten opensteken, inbreken, liegen waren de vakken. Vreselijk belangrijke dingen! Er werd je geleerd hoe je, als je in het veld zat, een kip uit het hok moest

¹ Getuige H. M. G. Lauwers, *Enq.*, dl. IV c, p. 208. ² Getuige K. de Graaf, a.v., p. 1442.